

Svensk Tidskrift

GRUNDAD 1911. NÄTTIDNING FÖR POLITIK, EKONOMI OCH KULTUR.

START REDAKTION OM SVENSK TIDSKRIFT STIFTELSE ARKIVET

FÖRLAGET PRENUMERERA IN ENGLISH

19 DECEMBER 2025

Rainer Zitelmann: Nollsummetänkandet leder ingenstans

Patricia Andrews Fearon och Friedrich M. Götz vid Stanford University respektive University of Cambridge har publicerat en viktig artikel med titeln "[The Zero-Sum Mindset](#)", där de presenterar resultaten från nio studier i sex länder med sammanlagt 10 000 deltagare. De definierar ett nollsummetänkande som en mental föreställning om

framgång där någon annans framgång automatiskt sker på din bekostnad, och där din förlust är någon annans vinst.

Sådana situationer finns i livet – en tennismatch är ett exempel: om du vill vinna måste den andre förlora. Men det finns många andra situationer där båda parter vinner, till exempel vid frivilligt utbyte av varor, det vill säga handel. Fearon och Götz visar att personer med ett ”nollsummetänkande” i grunden tolkar situationer som nollsummespel, även när de i verkligheten inte är det. Detta får allvarliga konsekvenser, eftersom nollsummetänkare baserar sitt beteende på detta antagande. Protektionistisk politik, som den Donald Trump har drivit, är ett exempel på detta.

Antikapitalister betraktar ekonomin som ett nollsummespel. Bertolt Brecht formulerade detta synsätt klassiskt i sin dikt ”Alfabet”, där två män – en rik och en fattig – möts:

*”Sa den stackars mannen med en ryckning:
Om jag inte vore fattig, skulle du inte vara rik.”*

Så här föreställer sig antikapitalister det ekonomiska livet. De menar att rika länder måste dela med sig av sin rikedom till fattiga länder, och att rika människor måste dela med sig till de fattiga. Enligt deras synsätt beror det faktum att det fortfarande finns så många fattiga enbart på själviskhet och brist på god vilja hos de rika. Historiskt sett var rikedom i tidigare samhällen ofta baserad på plundring – vissa människor berikade sig på andras bekostnad. Marknadsekonomin bygger däremot på en annan princip: den som på ett effektivt sätt tillfredsställer behoven hos ett stort antal konsumenter blir rik. Det är marknadens grundläggande logik.

Föreställningen om ekonomin som ett nollsummespel kan vederläggas genom att analysera utvecklingen av antalet rika och fattiga människor under de senaste decennierna. Före kapitalismens genombrott levde majoriteten av världens befolkning i extrem fattigdom – år 1820 var andelen cirka 90

arvidlindmansfond.se

Lindmanfonden utlyser löpande stipendier för skribenter och då särskilt unga skribenter, resestipendier samt bidrag till bokproduktion och utgivning.

Läs mer här.

procent. I dag har den sjunkit till omkring 10 procent (en andel som skulle vara ännu lägre – 6,5 procent – om Världsbanken inte nyligen hade ändrat sin beräkningsmetod).

Särskilt anmärkningsvärt är att fattigdomen, sedan de socialistiska planekonomiernas tillbakagång i Kina och andra länder, har minskat i en takt som saknar motstycke i mänsklighetens historia. År 1981 var den globala fattigdomsgraden så hög som 42,7 procent, men år 2000 hade den sjunkit till 27,8 procent och år 2025 till 10 procent. Samtidigt har antalet miljardärer fortsatt att öka.

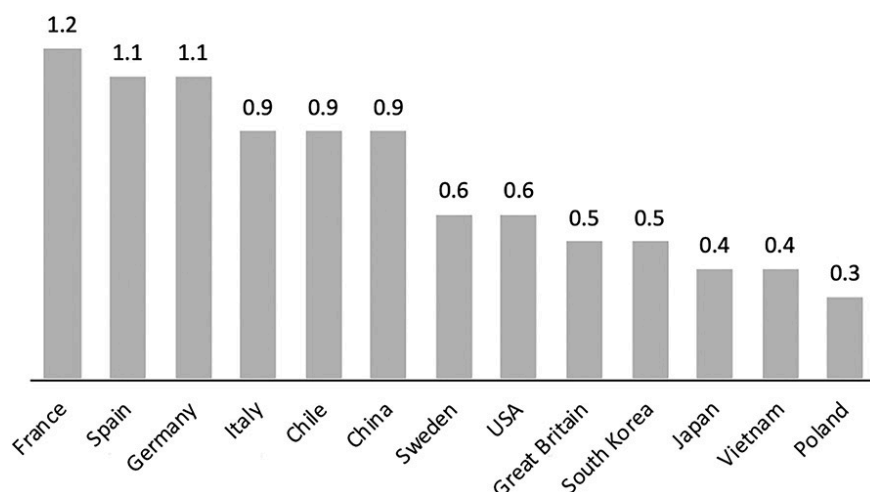
Kina är ett tydligt exempel. Mellan 1958 och 1962 svält 45 miljoner kineser ihjäl under Maos ”Stora språnget”, det största socialistiska experimentet i historien. Några år efter Maos död, 1981, levde fortfarande 88 procent av den kinesiska befolkningen i extrem fattigdom. Tack vare de marknadsekonomiska reformer som Deng Xiaoping inledde i början av 1980-talet har andelen extremt fattiga i Kina nu sjunkit till under 1 procent. Samtidigt har antalet miljardärer ökat från noll till över 500 – fler har bara USA. Nollsummetänkare kan inte förklara hur antalet rika kan öka så snabbt samtidigt som antalet fattiga minskar så kraftigt.

Även föreställningen om handel som ett nollsummespel är felaktig. Adam Smith insåg att handel inte är ett nollsummespel, eftersom specialisering och arbetsdelning ökar den totala produktionen. David Ricardo utvecklade denna insikt vidare genom att formulera principen om komparativa fördelar, som visar att även ett mindre effektivt land kan dra nytta av handel om det specialiserar sig på att producera varor som det kan framställa relativt billigare.

Det står klart att nollsummetänkandet ligger bakom avund och förbittring gentemot rika människor. Den som tror att en ökning av de rikas förmögenhet automatiskt leder till en försämring av de icke-rikas situation kommer att uppfatta

kampen mot fattigdom som liktydig med en kamp mot de rika, eller som ett argument för ”omfördelning”.

Sambandet mellan avund och nollsummetänkande bekräftades av en [undersökning](#) som Ipsos MORI genomförde på mitt uppdrag i 13 länder. Respondenterna fick besvara ett antal frågor för att kartlägga deras attityder till rikedom och rika människor, där flera frågor fungerade som indikatorer på social avund. Enligt studien var den sociala avunden störst i Frankrike, följt av Tyskland. Länder som Polen, Japan och Vietnam – men även Sverige – uppvisade däremot betydligt lägre nivåer av avund.

Ett av påståendena som respondenterna fick ta ställning till sammanfattade nollsummetänkandet i en enda mening: ”Ju mer de rika har, desto mindre finns det för de fattiga.” Baserat på detta och flera andra frågor kunde studien skilja mellan ”avundsjuka” och ”icke-avundsjuka”. Anmärkningsvärt nog instämde de avundsjuka i alla 13 länder betydligt oftare i detta nollsumpåstående än de icke-avundsjuka. Sambandet är lätt att förstå: om man tror att de rika endast har blivit rika på andras bekostnad, är avund en nästan oundviklig följd.

Rainer Zitelmann är författare till [Myter om kapitalism](#)

Samuel Jonsson: Generation knök – Så kan >>
skattepolitiken bli värderingsdriven

 Svensk Tidskrift

Ansvarig utgivare: Anders

Ydstedt

E-post:

anders@svensktidskrift.se

Ställföreträdande utgivare:

Amanda Wollstad

E-post:

amanda@svensktidskrift.se

ISSN 2002-5130

Tidningen ges ut av

Förlagsaktiebolaget Svensk

Tidskrift

Adress: Adelgatan 6, 211 22

Malmö

info@svensktidskrift.se

© Svensk Tidskrift 2021